

ISSN 1452-2179

BALKAN TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ 14

İkinci Dünya Savaşından Sonra Kosova'da Türkçe Eğitimin 60. Yıldönümü
ve
Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi - BAL-TAM'ın Kuruluşunun 10. Yıldönümüne

Armağan

Prizren
Mart - 2011

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ
Altı Aylık Dergi
Prizren, Yıl VI. Sayı 14, Eylül 2010

Yayınlayan:
BAL-TAM, Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi adına:
Prof. Dr. Tacida ZUBÇEVIÇ-HAFİZ

Sorumlu Yazar
Prof. Dr. Nimetullah HAFİZ

Danışma Kurulu:
Prof. Dr. Anvar MOKAEV – Kırgızistan,
Prof. Dr. Cenana BUTUROVIÇ – Bosna Hersek,
Prof. Dr. Cengiz HAKOV – Bulgaristan,
Prof. Dr. Dimitriy VASILYEV-Rusya Federasyonu,
Prof. Dr. Emin Plana-Kosova,
Prof. Dr. Enver MAHMUT – Romanya,
Prof. Dr. Eva GUSTAVSSON – İsveç,
Prof. Dr. Fehim NAMETAK – Bosna Hersek,
Prof. Dr. Ferit DUKA – Arnavutluk,
Prof. Dr. Gazmend ŞPUZA – Arnavutluk,
Prof. Dr. Gyorg HAZAI – Macaristan,
Prof. Dr. Hamdi HASAN – Makedonya,
Harid FEDAJ – Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,
(Dr.) İrfan Ünver NASRATİNOĞLU – Türkiye,
Prof. Dr. Jean - Louis Bacque GRAMMONT – Fransa,

Prof. Dr. Kamil Veliyev – Azerbaycan,
Prof. Dr. Lars YOHANSON – Almanya,
Prof. Dr. Michael KIEL – Hollanda,
Prof. Dr. Miryana Teodosiyeviç – Sırbistan,
Prof. Dr. Mirzattin ZAKIYEV – Tataristan,
Prof. Dr. Ekrem ÇAVUŞEVIÇ – Hırvatistan,
Prof. Dr. Mustafa MEHMET – Romanya,
Prof. Dr. Nasimhan RAHMANOV – Özbekistan,
Rahmi ALİ – Yunanistan,
Prof. Dr. Razik RAFIEV – Özbekistan,
Prof. Dr. Reşat GENÇ – Türkiye,
Prof. Dr. Rukiye HACI – Çin,
Prof. Dr. Şakir İBRAYEV – Kazakistan,
Prof. Dr. Tadeus MAYDA – Polonya,
Doç. Dr. Timur KOZİREV – Rusya Federasyonu

BAL-TAM Türklük Bilgisi, yılda iki defa olmak üzere Mart ve Eylül aylarında yayınlanır.

*Türklük Bilgisi ve yazarın adı kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.
Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.*

Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez.

Dizgi-Mizampaj: Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon Ltd. Şti.
Konur Sok. 66/9 Bakanlıklar-Ankara, Tel: 0.312.425 93 53 Fax: 0.312.419 44 43

Baskı: www.siprint-ks.com

Düzeltili: Mr. Ferhat AŞIKFERKİ – Mr. Taner GÜÇLÜTÜRK

Yazışma Adresi:

BAL-TAM
Reşit Galip Cad. 21/3
G.O.P. – Ankara/ TÜRKİYE
Tel-Faks: +90 312 447 07 03

BAL-TAM
Emin Paşa – 17
Prizren / KOSOVA
Tel-Faks: +381 29 231 108

E-mail: trhafiz@yahoo.com; baltam@baltam.net
www.baltam.net

BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ ULUSLARARASI HAKEMLİ BİR DERGİDİR.

İÇİNDEKİLER

TARİH

Yücel YİĞİT Prizren Sancağı'nın İdari Yapısı (1864-1912)	7
Bilgin ÇELİK Amato Komisyonu Raporu Çerçevesinde Kosova ve Kosova Türklerinin Statüsü	30
Taciser ONUK - H.Feriha AKPINARLI Cumhuriyetin Kuruluş Dönemi İstanbul Kültüründe Kadın	34
Tacida HAFIZ BALTAM'ın Balkan Turkolojisindeki Yeri ve Önemi	43
Kader ÖZLEM Son Dönem Ankara-Sofya İlişkilerinin Analizi	48
Taner GÜÇLÜTÜRK Kosova Türklerinin Türk Dilinin Resmîyetine Bağlı Toplumsal	53

DİL

Tuncer GÜLENSOY Kırgız Türkçesinde Ön Seste (Ç- / -ç) Ünsüzü	72
Sorunları Fatma HOCİN Makedonca ve Arnavutça Konuşma Dilinde Türkçeleşmiş Kelimeler	75
Tülay ÇAKO Makedonca'da Türkçe ve Türkçeleşmiş Bitki Adları	80

EDEBİYAT

Âbide DOĞAN 1940-1960 Arası Türk Romanı	84
Erdoğan SARAÇOĞLU Orhan Veli Kanık'ta Yineleme Sanatı	108
Fadıl HOCA Makedonya Türk Şiirinde Atatürk Kavramı	121
Mariya LEONTİÇ Necati Zekeriya'nın Şiirlerinde Çocuk Sevgisi	129
Taner GÜÇLÜTÜRK Kosova Türk Çağdaş Edebiyatında Reşit Hanadan ve Roman Yaratıcılığı	139

NECATİ ZEKERİYA’NIN ŞİİRLERİNDE ÇOCUK SEVGİSİ

Doç. Dr. Mariya Leontiç

Özet: Nejati Zekeriya 1928 yılında Üsküp’te doğdu. O, Makedonya’nın en iyi çocuk yazarlarından biridir. Çocuklar için şiir ve kısa öyküler yazdı. O, on altı kitap yazdı, onlardan on biri, çocuklar için şiir kitabıdır. Makedonya’da ve Kosova’da yazmak ve yayımlamak için birçok fırsatı olmuş.

Kitapları için ilhamı kendi hayatından ve bizim sokakların çocuklarından almış. Şiirlerinde çoğu kez doğa, çiçekler, ağaçlar, insanlar, anne, baba, çocuk için yazmış ve çocuk sevgisini mısralara dökmüş.

Necati Zekeriya 1988 yılında Sremska Mitrovitsa’da vefat etmiş.

Anahtar kelimeler: çocuk yazarı, çocuklar için şiirler, çocuk sevgisi

LOVE FOR CHILDREN IN NECATI ZEKERİYA’S POEMS

Abstract: Necati Zekeriya was born in Skopje in 1928. He is one of the best writers for children in Macedonia. He wrote poems and short stories for children. He wrote sixteen works, eleven of them were poetry books for children. He had many opportunities to write and edit in Macedonia and in Kosovo.

The books that he wrote were inspired by his life and the children from our neighbourhood. In his poems he often wrote about nature, flowers, trees, people, mother, father, child and put his love for children into his writing.

Necati Zekeriya died in 1988 in Sremska Mitrovitsa.

Key words: writer for children, poems for children, love for children

1. Giriş

Osmanlı İmparatorluğu’nun döneminden sonra, Balkan ülkelerinde (Romanya, Bulgaristan, Yunanistan) yaşayan Türkler en çok eski Yugoslavya’nın bölgelerinde bulunur (Makedonya, Sırbistan, Kosova, Bosna, Hırvatistan). Bu geçmişin mirası olarak bu bölgelerde bulunan yeni devletler ile Türkiye arasında kültür ve siyasetî yakınlaşmalar yoğunlaşmıştır.

Makedonya’da¹ yaşayan Türkler, Türkiye Türkçesini kullanıp eseler yaratırlar. Onların arasında çocuklar üstüne şiir ve öykü yazan çok sayıda sanatçı yetişmiştir. Makedonya’da ise Türkler arasında çocuk şiiri yazma geleneği çok eskiye dayanır.

Kimi belgelere göre Üsküplü ozan İshak Çelebi, yaşadığı 16. yüzyılda ninniler ve çiçeklerle ilgili şiirlerinde çocuklara hitap etmiştir. Üsküp Rufai tekkesinin şeyhi Saadettin Efendi de çocuklar için şiir ve okul marşları yazmıştır .

İkinci Dünya savaşı sırasında çocuk şiiri yazan şairler varmış. Bu alanda Üsküplü şair Sadettin İbrahim (1871-1936) de çocuk şiirleri yazmış fakat Türkçe gazeteler olmadığından bunlar neşredilmemiştir. İlk Türkçe çocuk şiirleri 24 Aralık 1944’te “Birlik” gazetesinde

¹ Yugoslavya Sosyalist Federe Cumhuriyeti’ni meydana getiren altı cumhuriyetten biri olan Makedonya, 1991 yılında bu yapıdan ayrılıp bağımsızlığını ilan etti.

yayımlanmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra Türkçe yayımlanan “Birlik” gazetesinin ve “Sevinç”, “Tomurcuk”, “Sesler” dergilerinin çevresinde toplanan şairler çok sayıda şiir yazmış ve yayımlamışlardır². Özellikle “Sevinç” ve “Tomurcuk” çocuk dergileri, çocuk edebiyatının hızlı gelişmesine etken olmuştur. Bu grubun en verimli şairleri Enver Tuzcu, Şükrü Ramo, Lütfi Seyfullah, Necati Zekeriya, Fahri Kaya, İlhami Emin, Esad Bayram, Avni Engüllü, Suat Engüllü, Fahri Ali gibi yazarlardır. Bu dönemin yazarları eğitimde ve öğretimde duyulan kitap ihtiyacını da karşıladılar. Çocuklar için eserler yazarak Makedonya Türkleri çocuk edebiyatını oluşturmaya başladılar. Aydın yetersizliğinden dolayı, bu yazarlar paralel olarak gazeteci, öğretmen ya da çevirmen olarak çalıştı, sanat ve edebiyat faaliyetlerinin sorumluluğunu da taşıdı.³

Necati Zekeriya’ya göre: “Makedon, Yugoslav Türk halkının çocuk yazını kurtuluştan sonra Yugoslavya çocuk yazını ile aynı zamanda doğup gelişmiş. Yugoslav çocuk yazınında çocuk edebiyatı için kriter şudur; çocuklar için değil, çocuklar hakkında yazılacak. Oyunla, sevecenlikle, içten duyarak çocuklara yaklaşacak. Onlara hocalık, babalık yapmaktan, ders vermekten kaçınılacak. Çocuk asla küçümsenmeyecek, ona en ciddi bir düşünür, en ciddi bir birey gibi bakılacak”⁴.

Türkiye’de 19. yy’dan önce, çocukla ilgili iki mesnevi biliniyor, bunlar Nabi’nin (1642-1712) Hayriyye’si ve Sümbülzade Vehbi’nin (ölümü 1809) Lütfiye’sidir. İkisi de kendi çocuklarına ahlâk ve görgü kitap niteliğindedir. Türk çocuk şiirinin kurucusu Tevfik Fikret’tir (1867-1915). Onun çocuklar için yazdığı en tanınmış eserleri şunlardır: “Halûk’un Defteri” ve “Şermin”. Birinci eser oğluna öğütler vermek amacıyla yazılmıştır. “Şermin”de bulunan şiirlerde ise, çocuk psikolojisine sevgiyle yaklaşım görülür.

Makedonya Türk çocuk şairleri bir yandan Tevfik Fikret’ten, öte yandan da Yugoslavya çocuk şiirinin en büyük şairi sayılan Yovan Yovanoviç Zmay’dan etkilenecek şiirler yazmışlardır. Eski Yugoslav Türk çocuk şairlerinin ve Makedonya Türk çocuk şairlerinin en tanınmışlarından biri de Necati Zekeriya’dır.

² Yugoslavya Sosyalist Federe Cumhuriyeti’nde yaşayan Türkler, ana dilleriyle okumaya ve gazete, dergi yayımlamaya önce Makedonya’da başladılar. “Birlik” gazetesi 1994’ten beri çıkmaktaydı, “Sesler” dergisi ise 1965’ten beri. 1950 yılında “Pioner” adlı çocuk gazetesi, 1951’de “Sevinç” ve 1957’de “Tomurcuk” çocuk dergileri çıkmaya başladılar. Eski Yugoslavya’nın dağılması, Makedonya’nın bağımsızlığına ulaşması, sosyalist düzeninin sona ermesi, gazete ve dergilerin özelleşmesine yol açtı. Birçok gazete ve dergi bağımsız olarak başaramadığından dolayı söndü. Bugün, yeni gazete ve dergiler yayımlanıyor. Bu sebeple Mustafa İsen, bu konuyla ilgili şunu yazmıştır: “...Kosova ve Makedonya’da (Eski Yugoslavya) yayınlanan eserlerin büyük çoğunluğunun, özellikle ilk devrede yayınlananların, bütün sosyalist ülkelerde olduğu gibi, devlet desteği ve devlet kontrolünde çıktığı unutulmamalıdır... Hal böyle olmakla birlikte bu destek Türkçenin bir yazı dili olarak bölgede hayatiyetini sürdürmesini sağlamış ve Balkan ülkeleri içinde eski Yugoslavya topraklarında yaşayanlar bölgenin başka insanlarına oranla kimliklerini, bu arada dillerini ifade etmede daha iyi bir durumda olmuşlardır. Yine bu yüzdendir ki bölgede en çok Türkçe eser de Makedonya’da basılmıştır.” Bakınız: İsen Mustafa, İsen Reyhan, Kireççi Esra Ayşe. (2008). *Balkanlar’da Çocuk Şiiri*. Varlık Yayınları – İstanbul, 26.

³ Abdulkadir Hayber bu dönemi şöyle değerlendirmiştir: “...Böyle önemli bir ihtiyaçla başlayan edebiyat, önce geniş topluluklardan ziyade, eğitim öğretim gören kimselerin varlığını dikkate almak zorunda kaldı. Onun için, Yugoslavya Türklerinin edebiyatı, çocuk edebiyatıyla başladı. Çocuklar için yazdıkları şiir ve hikâyelerle edebiyata giren şair ve yazarlar, giderek hitap ettikleri topluluğun değiştiğini gördüler. Bu değişiklikten sonra, çocuklara hitap eden metinlerin yanında, başkalarının da gereğine inandılar. Ancak, daha sonra yetişecekler de, yine önce çocuklar için şiirler ve hikâyeler yazmaktan kendilerini alamadılar. Çocuk edebiyatı onlar için adeta bir deneme ve basamak durumundaydı. Onun için Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında çocuk edebiyatının önemli bir yer tuttuğu görülür...” Bakınız: Hayber Abdulkadir. (2001). *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları – İstanbul, 22.

⁴ *Sesler dergisi*, Üsküp, S. 12, ocak 1967, s. 79.

2. Necati Zekeriya'nın Hayatı

Necati Zekeriya 1928 yılında Üsküp'te doğdu. Düzenli bir öğretim alamadı. Arap Hoca'dan aldığı dersler onun gelişmesini etkiledi. İlk ve orta öğrenimini, Sırpça yapıldığı Krallık Yugoslavya Devlet İlkokulunda yaptı. İlk öğrenimini Üsküp'te tamamladıktan sonra İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı öğretimine devam edemedi. Savaş yıllarını Üsküp'te çeşitli işler çalışarak geçirdi. Savaş sonrası Türk öğretmen kurslarını bitirdi. Yüksek öğrenimini Üsküp Felsefe Fakültesinde sürdürdü. 1947'de "İrfan Mektebi"nde kısa bir süre öğretmenlik yaptı. 1948'de Necati Zekeriya askerliğe gitti. Askerlikten döndükten sonra, 1950'de yeni çıkmaya başlayan "Piyoner Gazetesi" adlı çocuk dergisinin yayın yönetmeni oldu. Bir yıl sonra, 1951'de, "Piyoner Gazetesi" adlı çocuk dergisi "Sevinç" adıyla yayına devam etti. Birkaç yıl sonra, 1957'de, yeni çıkmaya başlayan "Tomurcuk" adlı çocuk dergisinin de yöneticisi oldu. Yaklaşık yirmi yıl "Sevinç" ve "Tomurcuk" çocuk dergilerinin başyazarıydı ve kalitelerini yüksek seviyeye ulaştırdı. 1969 yılında "Birlik" gazetesinin sorumlu başyazarlığı görevinde bulundu. O döneme kadar haftalık gazete olan "Birlik", Necati Zekeriya'nın girişimi ile haftada üç kez çıkmaya başladı. Türkçe kitaplarının yayımlanmasını yoğunlaştırmak amacıyla "Birlik Yayınları"nı kurdu. 1973 yılında "Birlik" gazetesinden ayrılmak zorunda kaldı. 1975 yılında Priştine'de yayımlanan "Tan" gazetesinin Üsküp muhabiri oldu. Bu görevini hayatının sonuna kadar sürdürdü. 1979 yılında Priştine'de çocuklar için yayımlanan "Kuş" dergisinin sorumlu yazarlığını da yapmaya başladı.

Necati Zekeriya, 10 haziran 1988'de, Novi Sad'a yakın olan Sremska Kamenitsa'da tedavi gördüğü hastanede vefat etti. Cenazesi Üsküp'e getirildi.

3. Necati Zekeriya'nın Eserleri

Necati Zekeriya, edebiyat dünyasına şiirle girdi. Bu, tesadüf değildir. Makedonya Türkleri yaratıcılığa şiir ile başladı.⁵ Necati Zekeriya küçük yaşta yazmaya başlamış. Küçükken ninni ve masallarla büyümüş. On yaşındayken babasından duyduğu Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerini, kardeşinden ise Nazım Hikmet'in şiirlerini sevmiş. Şiirlerinin ilham kaynaklarından biri de buydu. İlk şiirini, 1947'de "Birlik" gazetesinde yayımlamış. 1949'da yayımlanan "*Makedonya Genç Türk Yazarlarının Eserleri*" kitabında 14 şiiri vardır. İlk şiirlerini 1950 yılında "*Şiirler*" adıyla yayınladı. İlk şiir kitaplarında, on iki yaşında savaşı, işgali gören ve kurtuluşu yaşayan bir kişinin korkularını, isyanını, vatan sevgisini, doğa sevgisini, yeni düzene ve hayata umudunu, halk sevgisini, aile sevgisini, hüriyette yaşayan çocukları, okulda okuma sevincini, çocuk oyunlarını yansıtmıştır. Savaşı gören kişiler yeni hayatı yaşarlar, fakat bilinçaltı,

⁵ Abdulkadir Hayber, Makedonya Türklerinin şiirle edebiyata başlamalarını, şöyle açıklıyor: "...Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında ilk karşılaşılacak ve en çok üzerinde durulan tür, şiirdir. Bu, tesadüfe bağlanamaz. Bütün Türk edebiyatında başlangıçtan itibaren şiire geniş bir yer verildiği, sözlü edebiyat ürünlerinin tamamına yakın bir bölümünün aslen şiir olduğu bilinmektedir. Ayrıca; hemen her yeni devreye geçişte önce şiirin karşımıza çıktığını gözden uzak tutamayız. Buradan hareketle, Makedonya ve Kosova Türklerinin şiirle edebiyata başlamalarını; binlerce yıllık köklü bir geleneğin devamı olarak görebiliriz. Şiirin arkasından kısa hikâyenin yaygınlaştığı görülür. Roman denemeleri ise, son yıllarda yeni başlamıştır..." Bakınız: Hayber Abdulkadir. (2001). *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları – İstanbul, 24.

korkutucu olayları kolay kolay unutmaz. Bu sebeple o dönemde yaşayan yazarlar bu acıyı aşmak için bu konuları çok yoğun işlemiş ve barışla, özgürlükle, iyilikle ilgili çok güzel mesajlar vermiş, halk ise onları okuya okuya ya da farklı derneklerde tartışarak aynı acıyı paylaşmış ve yaralar yavaş yavaş kapanmaya başlamış. Doğal olarak bu dönem yıllarca sürmüştü. Necati Zekeriya “Ninniler” adlı şiir kitabıyla geçmişin kara bulutlurundan kurtulup yeni bir devreye girer.⁶ Kitapta bulunan şiirleriyle bütün çocuklara seslenir, mısralara ışık, renk, düş ve sonsuzluk katar. Böylece şiirleri evrensel değer kazanırlar. Bu evrensellik sonraki kitaplarda da mevcuttur.

Necati Zekeriya, şiir alanında olgunluğa eriştikten sonra öykü de yazmaya başlamıştır. Zekeriya, edebiyatın hemen her dalında eserler verdi: şiirler, öyküler, eleştiriler ve denemeler yazdı.

Şiir kitapları şunlardır: “*Şiirler*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1950), “*Okul Çanı*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1952), “*Silahşör Tavşan*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1953), “*Nerde Olsam*” (Üsküp, 1953), “*Gelincik*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1954), “*Kırmızı Küpeler*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1958), “*Ninniler*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1964), “*Sevgi*” (Üsküp, 1965), “*Damlalar*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1967), “*Yeşil Nerde*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1975), “*Lorka Soyutlaması*” (Priştine, 1977), “*Ağaçlar Dile Gelse*” (çocuk kitabı, Priştine, 1985), “*Harfler Ne Yer*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1988), “*Çayhane Şiirleri*” (Priştine, 1989), “*Ablama Sevda Şiirleri*” (çocuk kitabı, 1995)⁷.

Öykü kitapları ise şunlardır: “*Bizim Sokağın Çocukları*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1961), “*Eski Sokağın Çocukları*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1967), “*Yeni Sokağın Çocukları*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1967), “*Güzel Nedir, Çirkin Nedir*” (çocuk kitabı, Üsküp, 1968), “*Bizim Sokağın Romeo ve Julieti*” (çocuk kitabı, Priştine, 1987), “*Eskiler Alırım Yeniler Satarım*” (çocuk kitabı, Priştine, 1985), “*Orhan*” (çocuk kitabı, öykülerinden seçme, 1988), “*Hikâyeler*” (çocuk kitabı, öykülerinden seçme, 1997, Ankara).

Yazarımız hem yetişkenler hem de çocuklar için başarılı eserler yazmıştır. Fakat, daha çok çocuk yazarı olarak tanınmıştır. Necati Zekeriya’nın birçok çocuk kitabı Makedoncaya çevrildi ve Makedonya’da yaşayan ve okuyan çocuklar onun eserleriyle büyüdü. Çok sayıda nesil çocukluğunda okuduğu Orhan’ın yaramazlıklarını unutmuyor, çünkü onda kendi çocukluğunu görmüş oluyor.

Necati Zekeriya, Makedon, Sırpırvat ve Sloven dillerinden Türk diline birçok eser çevirdi. Kosta Ratsin, Blaje Koneski, Mateya Matevski, Vasko Popa, Desanka Maksimoviç, Oton Jupançič’in şiirlerinin çevirisini başarıyla yapmış, çok sayıda roman ve dramı da Türkçeye çevirdi. Zekeriya “*Çağdaş Yugoslavya Çocuk Şiirleri Antolojisi*”, “*Çağdaş Yugoslavya Çocuk Düzyazıları*” ve “*Makedon Şairi Antolojisi*”ni Türkçeye çevirmiştir.

⁶ Abdulkadir Hayber Necati Zekeriya’nın şu dönemini böyle değerlendiriyor: “...Makedonya ve Kosova Türklerinin edebiyatında önemli ve ilk sanatçılardan olan Necati Zekeriya’nın şiirlerini ve çocuk şiirlerini şekil ve muhteva bakımından üç döneme ayırabiliriz. Bunlar; ilk şiirleri, Şiirler’den Ninniler’e kadar olan ara dönem ve Ninniler’den sonrası olarak kolayca birbirinden ayrılabilir. Şair ilk şiirlerinde serbest nazım şekillerini ve serbest vezni kullanmıştır. Nazım Hikmet’in etkisi açıkça görülür. Bütün olarak toplumsal temalar işlenir. Yazıldıkları devrin ve üzerinde durulan konuların da etkisiyle, bir hitabet üslubu vardır, Necati Zekeriya şiirin amaçlarından birinin de devrini yansıtmak olduğunu söyler: “Şiir saat gibidir. Saat dünyaya vakti tam gösterdiği gibi, şiir de bir bakıma aynı işi görür. Kişioğlunu iyice, güzele, doğruya sürükler. Kişioğlunun ortaklaşa alını yazısını, acı ve kaygılarını, kıvanç ve sevinçlerini yansıtır.” (Sesler, S. 20, s. 12, 1967). Bakınız: Hayber Abdulkadir. (2001). *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları – İstanbul, 173.

⁷ “Ablama Sevda Şiirleri” adlı kitap, Necati Zekeriya’nın ölümünden sonra yayınlandı.

Necati Zekeriya, eski Yugoslav ve Makedon edebiyatını Türkiye'ye, Türk edebiyatını da Eski Yugoslavya'ya ve Makedonya'ya tanıtmıştır. O, Makedonya ile Türkiye edebiyat çevreleri ve Makedonya ile Kosova edebiyat çevreleri arasında bir kültür elçisi olmuş ve iş birliği için köprüler kurmuş. Bu sebeple, bugün, Necati Zekeriya'nın adı Makedonya'da, Kosova'da ve Türkiye'de büyük saygıyla anılır.

4. Necati Zekeriya'nın Şiirlerinde Çocuk ve Çocuk Sevgisi

İnsan hayatının birinci basamağı olan çocukluk, her zaman bilgin ve sanatçı kişilerin ilgisini çekmiştir. Dünya edebiyatı, Türk edebiyatı, eski Yugoslav edebiyatı ve Makedon edebiyatında da çocukluk konusunu işleyen çok yazar vardır: L. Tolstoy, M. Gorki, Ç. Dickens, F. Dostoevski, N. Hikmet, T. Fikret, Z. Gökalp, F. Hüsnü Dağlarca, Y. Y. Zmay, G. Vitez, D. Maksimoviç, A. Vuço, I. Tsankar, B. Stankoviç, A. Gustav Matoş, İ. Andriç, S. Yanevski, G. Vitez vs.

Piter Ustinov'a göre "insan gerçek anlamında insansa çocukluğunu içinde taşır hep." Ona göre "çocukluk bitmeyen tükenmeyen bir konudur"⁸.

Necati Zekeriya'nın şiirlerinde çocuk ve çocukluk dönemine önemli yer verilmiştir. Ona göre, dünyanın en büyük varlığı, zenginliği çocuktur. Bu yüzden Necati Zekeriya'yı çocuk şairi olarak değerlendirmek çok önemlidir. Şair bu çocuk sevgisini karakterinde, ruhunda, kalbinde taşıyordu. Onun şiirlerindeki duygusallığının buradan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Şairimiz çocukların en büyük arkadaşıdır. Bu yüzden şiirlerinde çocuklarla aynı yaşıymış gibi konuşuyor.

Necati Zekeriya'nın şiirleri çocuk hayatının her anını ve durumunu kapsamaktadır. Şair çocuğu izlemeye, onun en küçük yaşından başlıyor. Çocuk için hayat bir bilmecedir. Çocuğun önünde her şey aynı zamanda açık ve gizlidir.

Çocukluk çağında çocuk, çevresinde gördüğü varlıkların ne olduğunu bilmek ister. Böylece yazar küçüklerin ne gibi sorunlarla karşılaştığını, uygun sorularla göstermektedir:

"Anneciğim
neden yürümez ağaçlar?"

"Anneciğim
kim büyütür çiçekleri?"

"Anneciğim
ıhlamur çay içer mi?"
(*"Yeşil Nerede"*den⁹)

Çocuğun bu sorularına cevap vermek mümkün olmadığı halde bunlar hikmet ile doludur.

Şair, okula yeni başlayan çocuğu da ele alıyor. Çocuklar annelerin en değerli varlıkları olduğu için, şair bize, çocuğu okula ilk gün giden bir annenin dileğini sıcak sözlerle terennüm ediyor:

⁸ *Tan gazetesi*, Priştine, 18 ekim 1980, s. 8.

⁹ Necati Zekeriya "*Yeşil Nerede*" adlı kitabında şiirlere ayrı ayrı ad vermemiştir, bütün şiirler "anneciğim" kelimesiyle başlar. Bu sebeple sadece bu şiirin altında kitabın adı verilmiştir, diğer şiirlerin altında ise şiirlerin adı.

“Yolu açık olsun
ne olur otomobiller, arabalar
işlemese bugün
kesmese yolunu
hiçbir şey çocuğumun.

.....
Yolu açık olsun, yolu açık olsun!
Ne olur bir kuş, bir güvercin gibi
yeni gülüşlerle yanıma dönsün!”
(*Yolu Açık Olsun*)

Necati Zekeriya çocuğu idealleştirmiyordu. O, çocukların hem iyi hem de kötü taraflarını ortaya koyuyordu. Çocukların durumlarını, davranışlarını ve yaramazlıklarını ele alarak, çocuk dünyasına iyice girmeyi başarıyor:

“Sevim yemek yemezdi
Sevim süt de içmezdi
darmadağın saçları
yıkanmayı sevmezdi...”
(*Sevim Nasıl Değişti*)

“Çamaşırlar, çamaşırlar,
ipte asık çamaşırlar,
mendil, çorap, pantolonlar
hepsi güzel, hepsi güzel.
Kim bunları çamurlamış
kim bunları hırpalamış?
Kim var olsun: Orhan, Orhan.”
(*Çamaşırlar*)

Böylece bir çocuk bu şiirleri okurken her zaman iyiyi kötüden ayırabilir. Zaten şaire göre bugünkü genç okuyucu kendisi, çevresi ve akranları için yazılanları okumaya başlıyor.

Necati Zekeriya sadece çocuğu sevmiyor, o çocuğu tanıyor, ne istediğini, ne sevdiğini, neler hayal ettiğini biliyor. Ten adlı küçük kızının isteğini bize şöyle anlatıyor:

“O çok sever yesin armut
yesin elma, yesin karpuz
fakat en çok sever muz.

Bunun için bizim Ten
büyüyünce az daha
Afrika’ya gidecek
orda bol muz yiyecek.”
(*En Çok Neyi Sever Ten*)

Necati Zekeriya’nın şiirlerinde çoğu kez çocuklar büyükler gibi olmak istiyorlar:

“Mart geldi mi Gülseren
Her gün çıkar sokağa,
Bebeğini usulca
Kor küçük arabaya.

Erdoğan, Aytene
“Susun!” der geçene,
Neden böyle sormayın
O da şimdi bir anne.”
(*O da Şimdi Bir Anne*)

Şair çocukların isteklerine, hayallerine, kararsızlıklarına da hoş gözle bakıyor:

“Radyoda bir keman parçası çalıyordu
Kemancı olmak geçti gönlünden Orhan’ın.
.....
Televizyonda bir maç gösteriliyordu
Futbolcu olmak geçti gönlünden Orhan’ın.
.....
Öğretmen ilk derste çiçeklerden konuşuyordu.
Öğretmen olmak geçti gönlünden Orhan’ın.

Orhan’sa henüz bugün okula başladı.”
(*İstekler*)

Çocuklar her yerde kendisini belli ediyor: ailede, okulda, sokakta, ıssız yerlerde, kırlarda bitki ve hayvanlar arasında, insanlar arasında... Şair, böyle bir çocuğun psikolojisini izliyor ve onun yaşadıklarını (korku, sevinç, sevgi, oyun) büyük ustalıkla yansıtıyor. Necati Zekeriya çocukla aile arasındaki sıcak ilişkileri çok güzel işliyor:

“...Pazarları babam işe gitmez
odalarımız dar gelir, sıkar bizi
kır çıkarız pazarları
babam beni sırtında taşır
yüzümüz güneşe karşı
gerilir de gerilir
içimizde ısınma
içimizde sevinç
yeni baştan her şeyi yaşamak isteriz
en güzel türküler söylenir pazarları
pazarlar, ah pazarlar
ne olur sonsuz olsalar!...”
(*Pazarlar, ah Pazarlar*)

Sevgi, Necati Zekeriya’nın bütün şiirlerinde temel unsurdur. Sevgi tek yanlı değil, karşılıklıdır. Bir küçük çocuk annesine karşı hissettiği büyük sevgiyi şöyle açıklıyor:

“Anne, bilir misin ben seni ne kadar severim?
Kuş havayı ne kadar severse
Ben de seni okadar severim.”

Anne bilir misin ben seni ne kadar severim?
Her çocuk babasını ne kadar severse
Ben de seni o kadar severim.”
(*Anne Sevgisi Nedir*)

Şair birçok şiirde çocukları renkli bir düş ülkesine yöneltir. Düşler ise:

“Mevsime göre düşler değişir
düşlerin rengi, içi değişir.

Çocuklar kışın beyaz düş görür
Çocuklar yazın pembe düş görür
Çocuklar güzün sarı düş görür
Çocuklar baharda yeşil düş görür.

Mevsime göre düşler değişir
düşlerin yüzü gözü değişir.”
(*Mevsime Göre Düşler Değişir*)

Bu düş ülkesinde çocuk yaşadıklarını büyük heyecanla anlatıyor:

“Bilmezsin neler gördüm
neler yaşadım tatilde ben?...

Düşünün:
Dolu dizgin bütün güzellikler
bütün iyilikler
bütün yeşillikler
içinde ben
ROBENSON ben,
DON KIŞOT ben, KOLOMBO ben
düşünün!...”
(*Ninniler Kimin Malıdır*)

Böylece şair dar çerçeveden çıkıp ninnilerle dünyanın çocuklarına hitap ediyor. Şair bütün çocukların birleşmesini diliyor:

“Ki versin elele bütün çocuklar
burda yepyeni bir dünya kursunlar...”
(*Nasıl Doğar Ninniler*)

Necati Zekeriya ancak çocukla yepyeni bir dünyanın kurulacağına inanıyor. Yani şaire göre çocuk gelecektir. Nazım Hikmet gibi Necati Zekeriya da ancak onunla geleceği parlak görüyor. Bu yüzden çocuğu hatırlatıyor:

“...Eğer sen
gözünde güzellik
gönlünde iyilik
dilinde anne, dileğinde barış
çekilmiş sen yatağına
unutma:
Gün o Vakit Güzeldir...”
(*Gün ne Vakit Güzeldir*)

Şair gönülce çocuğun dünyasına bağlıdır, hayatın büyük bir bölümünü onlara adanmıştır. Bir şiirinde son dileğini şöyle terennüm ediyor:

“...Bir gün, öldüğün zaman bir gün
Mezarımı aramayın çimenlerde, çiçeklerde
Bir gün, öldüğüm zaman bir gün
Mezarımı aramayın istihkamlarda, menzillerde
Bir gün, öldüğüm zaman bir gün
Mezarımı arayın bir çocuk gülüşünde.”
(*Sondeyiş*)

Necati Zekeriya’nın dili ve üslubu bu çocuk şiirlerinde yalın ve güçlüdür. Onun çocuk şiir kitapları bizim çocuk edebiyatını özellikle kalite bakımından zenginleştirmiştir. Diyebiliriz ki yazar eserlerinde gelecek nesillere yönlendirici tavrını sanat diline en güzel biçimde yansıtabilmiştir. Makedon ve Türk halkları arasındaki yakınlığı, anlayış ve dostluğu kurmayı amaçlamış, bu sebeple verimli bir yazar olarak hatıradı kalacaktır.

4. Sonuç

Necati Zekeriya büyük çocuk yazarıdır. On altı kitap yazdı, onlardan on biri ise şiir kitabıdır. Bütün şiir kitaplarının ortak noktası çocuk ve çocuk sevgisidir. Çocuğun her yönünü işledi. Balkan topraklarında yaşayan her çocuk, bu şiirlerde, kendisini bulabilir.

“Ninniler” adlı şiir kitabıyla şair yeni devreye girer. Kitapta bulunan şiirleriyle bütün çocuklara seslenir, mısralara ışık, renk, düş ve sonsuzluk katar. Böylece şiirleri evrensel değer kazanırlar. Bu evrensellik sonraki kitaplarda da mevcuttur.

Bir yazıda, Necati Zekeriya şunu yazmış: “...Şiir şairin alınyazısı, şairin kişiliği, onun sorumluluğudur. Şiir şairin kimlik karnesi olacak, öldükten sonra da onu yaşatacak. Ölümsüz olan ancak şairin şiiridir...”¹⁰ Ve gerçekten, şairimizi ölümsüz kılan onun şiirleri ve şiirlerindeki evrensel çocuk sevgisidir.

¹⁰ *Sesler dergisi*, Üsküp, S. 32, 1969, s. 38.

KAYNAKÇA

İsen Mustafa, İsen Reyhan, Kireççi Esra Ayşe. (2008). *Balkanlar'da Çocuk Şiiri*. Varlık Yayınları – İstanbul.

Hayber Abdulkadir. (2001). *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları – İstanbul.

Mercan Hasan. (2002). *Balkanlarda Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. Başbakanlık Basın - Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü – Ankara.